SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2357

av Linda Lindberg m.fl. (SD)

En ANDTS-politik för individens och samhällets bästa

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att missbruk främst av allt ska förebyggas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt kunskapscentrum och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sträva efter att minska dödsfallen till följd av narkotika- och läkemedelsförgiftningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om varningstexter på alkoholprodukter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om begränsningar gällande alkoholreklam och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka åldersgränsen på Systembolaget till 18 år och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för Systembolaget att ha öppet på söndagar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en politik som uppmuntrar människor att föredra mindre skadliga produkter än röktobak och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna ska stödja kommuner och regioner i arbetet med att förebygga spelmissbruk och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att informera föräldrar om lootlådor och andra lotteriliknande moment inom data- och mobilspel och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

ANDTS-området spänner över ett brett fält av samhällsproblem. Sverigedemokraterna står för en pragmatisk syn på den missbruksproblematik som området rymmer. Medan politiken ska sätta ramarna för det förebyggande arbetet, allt från samhällsinformation, socialpolitik och kriminalpolitik, ska professionen ha huvudansvaret för vård av missbrukare.

Sverige har haft en nedgång av alkohol- och tobaksbruk bland unga, och har lägst andel rökare av alla europeiska länder. Det förebyggande arbetet är välutvecklat och förekomsten av rökfria nikotinprodukter har sannolikt varit en bidragande faktor till att minska tobaksrökningen. Sverigedemokraterna anser att ett skadereduceringsperspektiv ska vara en del av berörda strategier och mål. Missbruk ska i första hand förebyggas, inte minst genom rättsväsendets insatser.

Nationellt kompetenscentrum

Ett framgångsrikt ANDTS-arbete behöver vara långsiktigt och utgå från vetenskap och evidens. Sverigedemokraterna anser att regeringen bör se över möjligheten att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för att utveckla, förvalta och kvalitetssäkra framgångsrika metoder inom ANDTS-området. Ytterligare ett viktigt uppdrag för verksamheten bör vara att utbilda och sprida information om de bästa metoderna, så att de kan komma till användning och gör nytta i hela landet. Ett sådant nationellt kompetenscentrum kan bland annat fungera som ett viktigt stöd till länsstyrelsernas ANDTS-samordnare, det nationella ANDTS-kansliet och Folkhälsomyndigheten.

Narkotika

Sverige ligger tydligt över genomsnittet inom EU vad gäller narkotikarelaterad dödlighet enligt EUDA och Folkhälsomyndigheten. Frågan är komplex. Dödligt missbruk kan ofta relateras till otrygghet och en bredare social problematik, vilket utgör en utmaning för samhället i dess helhet. Sverigedemokraternas kriminalpolitik framhåller betydelsen av en mycket restriktiv syn på smuggling och langning av illegala preparat. Narkotikasmuggling ska bekämpas som ett led i arbetet mot organiserad brottslighet.

Sverigedemokraternas utgångspunkt att narkotikaberoende utgör ett sjukdomstillstånd, en okontroversiell uppfattning inom medicin och psykiatri. Det livräddande insatser ska genomföras, även om det innebär förskrivning av potenta substanser. Ett viktigt steg för att minska dödligheten har tagits genom att göra det överdoshävande läkemedlet naloxon receptfritt. I det fortsatta arbetet bör regeringen utgå från Narkotikautredningen SOU 2023:62, som bland annat föreslår att ett program för att minska dödsfall till följd av narkotika- och läkemedelsförgiftningar ska antas, samt att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att sammanställa aktuell vetenskap om hälsoeffekter kopplade till de vanligaste narkotiska substanserna. Ytterst är syftet att värna individen och samhället.

Varningstexter på alkoholprodukter

Alkohol är en av de farligaste lagliga substanserna avsedda för mänsklig konsumtion. Ämnets skadeverkningar är omfattande och väl dokumenterade. Det är därför angeläget att folkhälsopolitiken både upplyser om detta och verkar för att minska den totala alkoholkonsumtionen i Sverige.

Det råder en diskrepans mellan alkoholprodukter och exempelvis tobaksprodukter vad det gäller varningstexter på förpackningar. Införandet av varningstexter och bilder på tobaksprodukter har visat sig vara ett tydligt och kostnadseffektivt sätt att informera om hälsorisker, positiva effekter har även konstaterats internationellt. Regeringen bör driva frågan om hälsoriskupplysningar för alkoholprodukter på EU-nivå.

Med hänsyn till alkoholens skadeverkningar finns anledning att överväga ett mer enhetligt förhållningssätt till hälsoinformation på konsumentprodukter.

Sverigedemokraterna anser därför att regeringen bör utreda de potentiella effekterna av att införa krav på hälso- och riskupplysningar på alkoholprodukter.

Alkoholreklam

I Sverige regleras marknadsföringen av alkoholhaltiga drycker av alkohollagen och marknadsföringslagen. Den som marknadsför alkohol ska iaktta särskild måttfullhet. Reklamen får inte vara påträngande eller uppsökande och får inte uppmana till användning av alkohol. Marknadsföringen ska i huvudsak lämna neutral och saklig information om produkten och får inte syfta till att väcka särskild uppmärksamhet. Den får inte heller rikta sig särskilt till personer under 25 år.

Trots dessa regler har alkoholreklamen blivit ett alltmer frekvent inslag, inte minst på digitala plattformar. En statlig utredning (SOU 2017:113) föreslog i januari 2018 ett förbud mot alkoholreklam på sociala medier. Konkurrensverket bedömde dock att något sådant förbud inte behövdes, och frågan har sedan dess inte drivits vidare i den riktningen.

Alkoholreklam är inte tillåten i svensk tv eller radio. Samtidigt sänds flera tv-kanaler som ingår i det svenska tv-utbudet från utlandet, vilket möjliggör alkoholreklam som kan nå svenska konsumenter. Därigenom kan den svenska regleringen kring alkoholreklam delvis kringgås.

Det finns forskning som visar på samband mellan exponering för alkoholreklam och ökad alkoholkonsumtion, särskilt bland unga. Undersökningar har även visat att alkoholreklam kan uppfattas som påträngande och att den i praktiken kan ha en mer konsumtionsdrivande karaktär än vad dagens regler förutsätter.

Det är angeläget att Sverige fortsätter arbetet med att förebygga alkoholkonsumtion, alkoholmissbruk och alkoholrelaterade skador. Sverigedemokraterna anser därför att regeringen bör överväga åtgärder för att begränsa otillbörlig marknadsföring av alkoholhaltiga drycker.

Ökad kunskap om alkoholkonsumtion bland unga

Alkoholkonsumtionen bland svenska skolungdomar har minskat över tid, men den långsiktiga nedgången har planat ut. I Centralförbundet för alkohol- och

narkotikaupplysnings nationella skolundersökning 2025 uppgav 36 procent av eleverna i årskurs 9 att de hade druckit alkohol under de senaste tolv månaderna. Det finns därför tydliga skäl att fortsätta stärka det förebyggande arbetet.

Unga bör i högre utsträckning delges kunskap om att kontrollera sitt, men även andras, riskbeteende och riskkonsumtion i ett tidigt stadium. Sverigedemokraterna anser att unga i tidig ålder bör få information och kunskap till sig om alkoholmissbruk, riskkonsumtion och de allvarliga fysiska, psykiska, ekonomiska och sociala skador ett alkoholmissbruk kan ge. Genom att skapa en bättre förståelse och ge unga kunskap i ett tidigt stadium kan vi motverka att unga utvecklar en ohälsosam alkoholkonsumtion som senare kan leda till ett livslångt missbruk. Samtidigt kan kunskapen användas för att uppmärksamma andras riskbeteende och lära sig vad man som anhörig eller utomstående kan göra för en vän, familjemedlem, kollega eller bekant som kan behöva hjälp och stöd utan att veta om det. Därför vill Sverigedemokraterna stärka undervisningen genom ett nationellt stöd med konkreta lektionsupplägg för grundskolans olika stadier. Stödet bör ge eleverna kunskap om akuta risker, som alkoholförgiftning och olyckor, och om hur återkommande hög konsumtion kan påverka den fysiska och psykiska hälsan, relationerna och ekonomin.

Folkhälsomyndigheten bör i samverkan med Skolverket utveckla och pröva stödet tillsammans med lärare och elevhälsa innan det görs tillgängligt för landets skolor. I uppdraget bör det ingå att följa upp hur stödet används och om elevernas kunskaper om alkoholens risker och vägar till hjälp förbättras. Stödet kan även utvecklas till att omfatta andra delar av ANDTS-området.

Stärkt legitimitet för Systembolaget

Den svenska myndighetsåldern är 18 år. Den åldersgräns som samhället har satt för när en person får fullständig rådighet över sitt liv. En artonåring får rösta i allmänna val, köra bil och dö för sitt land. Att köp av alkohol på Systembolaget samtidigt är otillgängligt för en myndig person som annars får köpa och konsumera alkohol på andra försäljningsställen är inte konsekvent. Åldersgränsen för att få handla på Systembolaget bör därför sänkas till 18 år. Ett steg i den här riktningen skulle kunna vara en harmonisering med några av våra nordiska grannländer, Norge och Finland, där Systembolagets motsvarigheter tillämpar en högre åldersgräns för starkare drycker vars alkoholhalt är eller överstiger 22 volymprocent.

Systembolagets öppettider är en ständigt återkommande diskussion, inte minst kring middagsborden och vi anser att nuvarande begränsningar saknar tydlig motivering och upplevs omoderna. Samhället har förändrats och många livsmedels- och detaljhandels butiker har generösa öppettider idag. Att utöka systembolagets öppettider skulle ge en något mer ökad frihet för konsumenterna. Människor har olika arbetstider och livssituationer. Att förlänga Systembolagets öppettider handlar inte om att uppmuntra människor att dricka mer alkohol. Det handlar om att ge vuxna människor större frihet och möjlighet att planera sin vardag. Genom att behålla ålderskontroller, regler och ansvarstagande försäljning kan Systembolaget fortfarande värna folkhälsan samtidigt som öppettiderna anpassas till dagens samhälle. Därför bör riksdagen anpassa Systembolagets riktlinjer så att butikerna kan hålla öppet även på söndagar.

Vi anser att dessa reformer dels skulle innebära en ökad frihet för Sveriges invånare, dels stärka detaljhandelsmonopolets legitimitet på lång sikt.

Tobak och nikotinprodukter

Sverigedemokraterna välkomnar utvecklingen som innebär att rökningen fortsätter att minska i Sverige. Sverige är det land i Europa som har absolut lägst andel rökare, ungefär 5 procent. Att färre människor röker innebär stora vinster för människors liv och hälsa och politiken bör fortsatt bejaka den utvecklingen. En sannolik delförklaring är tillgången till rökfria alternativ för personer som brukar nikotin. Att olika nikotinprodukter har varierande skadeverkan ska därför beaktas i kommande ANDTS-strategi.

Sverigedemokraterna välkomnar ett fortsatt arbete för att minska skadorna för och andelen av nikotinanvändare. Vi välkomnar ett nikotintak som är högre än det som presenterades av utredningen (SOU 2024:23) och står bakom langningsförbudet. Sverigedemokraterna står även bakom en nikotinfri skoltid och ser ett behov av att stärka kontrollerna av försäljningsställen för nikotinprodukter. Sverigedemokraterna vill även se över marknadsföringen av nikotinprodukter på sociala medier så att begränsningarna harmoniseras med gällande regler för television och radio.

Med det sagt är vi kritiska till förslag om att förbjuda smaksättning av nikotinprodukter. Så länge produkterna är lagliga bör vuxna människor välja produkt efter smakpreferens.

Spelmissbruk

Från och med 1 januari 2018 ingår problem med spel om pengar i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det innebär att kommuner och regioner har ett tydligt ansvar att förebygga spelproblem och erbjuda råd, stöd och behandling till personer som har allvarliga problem med spel om pengar. Länsstyrelserna ska stödja regionernas och kommunernas med detta arbete. FHM har gjort en kartläggning av regioners och kommuners arbete i spelfrågan under 2018–2019. Den visar att det förebyggande arbetet mot spelmissbruk behöver stärkas i allmänhet.

En växande grupp med spelberoende utgörs av unga. När man fyller 18 år ökar tillgängligheten till spel och unga får även köpa alkohol på ställen där spel erbjuds, såsom pubar och restauranger. Unga behöver stöd i att hantera de risker som det innebär att bli myndig och de risker de utsätts för. Samhället måste därför se över och aktivt arbeta för att informera och stötta de unga i problemen kring alla sorters beroende. En viktig faktor för de unga är en nära och god relation till sina föräldrar, vilket ytterst understryker familjens roll i att fostra ansvarsfulla samhällsmedborgare.

Vi välkomnar regeringens utredning som syftar till att skydda barn och unga vuxna från spel om pengar, ett problem som oproportionerligt drabbar pojkar och män. Sverige behöver kartlägga barns spelvanor och analysera andra länders reglering för att identifiera möjliga åtgärder i en svensk kontext. En viktig del i arbetet är att kartlägga och beskriva hur marknadsföringen når barn och unga vuxna, samt genom vilka kanaler som licensierade respektive olicensierade spelbolag uppsöker sina målgrupper.

Lootlådor och andra lotteriliknande inslag i dator- och mobilspel

Lotteriliknande inslag blir allt vanligare i tv-, mobil- och datorspel. Så kallade lootlådor är olika former av paket som man i flera fall kan köpa för riktiga pengar där det sedan sker ett lotteriliknande moment med chans att vinna innehåll till spelet.

Många barn och ungdomar blir tidigt introducerade till turspel såsom lotteri genom datorspel. Det här har lett till flera fall av minderåriga som har fastnat i vad man kan betrakta som spelberoende.

Spelinspektionen konstaterar i dag att dataspel som har lotterimoment för riktiga pengar och där vinstens innehåll sedan kan säljas eller köpas för pengar kan

klassificeras som spelverksamhet. Därför driver Sverigedemokraterna förslaget om att stärka konsumentskyddet för minderåriga gällande lootlådor.

I förebyggande syfte anser vi att föräldrar ska informeras kring riskerna med hasardspelsliknande upplägg i dator-, TV- och mobilspel samt hur de kan identifiera den sortens spel för att skydda sina barn från spelberoende.

Linda Lindberg (SD)

Leonid Yurkovskiy (SD) *Andrea Kronvall (SD)*

Kevin Sahlin (SD)